

ЙОРАМ ГАЗОНІ

ЧЕСНОТА НАЦІОНАЛІЗМУ

*Переклав з англійської
Олег Качала*

«Наш Формат» · Київ · 2025

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

УДК 329.17(100)(091)

Г15

Газоні Йорам

Г15 Чеснота націоналізму / пер. з англ. Олег Качала. — К. : Наш Формат, 2025. — 256 с.

ISBN 978-617-8434-02-1 (паперове видання)

ISBN 978-617-8434-03-8 (електронне видання)

Що спільного між давньою Ассирією, Священною Римською імперією і Європейським Союзом? На перший погляд — нічого. Та професор Йорам Газоні стверджує, що ці, а також чимало інших держав таки мають схожу рису — непохитну віру у власну єдино правильну й універсальну ідею, імперську по суті. Попри те, що вона може спиратись на благі наміри, рано чи пізно імперська ідея починає знищувати будь-які альтернативи й силою насаджувати однорідність.

Такому імперському підходу автор книжки «Чеснота націоналізму» протиставляє те, що, на його думку, є кращою, вільнішою для людей альтернативою, — національну державу й націоналізм. Йорам Газоні стверджує, що світ, який складається із суверенних націй, — єдиний варіант для тих, хто піклується про особисту й колективну свободу.

УДК 329.17(100)(091)

Цитати з Біблії подано за перекладом Івана Хоменка.

Наведені в книжці інтернет-посилання чинні на момент виходу оригінального видання.

Перекладено за виданням: Yoram Hazony. *The Virtue of Nationalism* (New York: Basic Books, 2018; ISBN 9781541645370). This edition published by arrangement with Basic Books, an imprint of Perseus Books, LLC, a subsidiary of Hachette Book Group, Inc., New York, New York, USA.

Усі права застережено. All rights reserved

© 2018 by Yoram Hazony

© Качала О., пер. з англ., 2025

© ТОВ «НФ», виключна ліцензія на видання,

оригінал-макет, 2025

ISBN 978-617-8434-02-1 (паперове видання)

ISBN 978-617-8434-03-8 (електронне видання)

Зміст

<i>Вступ. Повернення до націоналізму</i>	9
--	---

Частина перша

НАЦІОНАЛІЗМ І ЗАХІДНА СВОБОДА

1 Два бачення світового порядку	23
2 Римська церква та її бачення імперії	28
3 Протестантська побудова Заходу	31
4 Джон Лок і ліберальна побудова	36
5 Дискредитований націоналізм	44
6 Лібералізм чи імперіалізм?	50
7 Націоналістичні альтернативи лібералізму	56

Частина друга

ДОВОДИ НА КОРИСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

8 Два типи політичної філософії	63
9 Підвалини політичного ладу	66
10 Як насправді народжуються держави?	78
11 Бізнес і сім'я	84
12 Імперія та анархія	91
13 Національна свобода як засада впорядкування	99
14 Чесноти національної держави	107

15	Міф про федеративне вирішення	134
16	Міф про нейтральну державу	146
17	Право на національну незалежність?	157
18	Деякі засади устрою національних держав	166

Частина третя

АНТИНАЦІОНАЛІЗМ І НЕНАВИСТЬ

19	Чи є ненависть аргументом проти націоналізму?	179
20	Ганебні кампанії проти Ізраїлю	182
21	Іммануїл Кант і антинаціоналістична парадигма	186
22	Два уроки Аушвіцу	191
23	Чому злочинства країн третього світу й ісламу не викликають протесту	197
24	Британія, Америка та інші засуджувані країни	202
25	Чому імперіалісти ненавидять	206

<i>Висновки. Чеснота націоналізму</i>	<i>211</i>
---	------------

<i>Подяки</i>	<i>219</i>
---------------------	------------

<i>Примітки</i>	<i>221</i>
-----------------------	------------

*Цю книжку з любов'ю
присвячую членам свого племені:*

Авіталові
Техелетові
Ефраїмові
Ярдені
Гадарові Агіядові
Гавріелеві
Біньямінові Зе'ев Нецахові
Йосефові
Еліягу

Вступ

Повернення до націоналізму

Політика в Британії та Америці розвернулася в бік націоналізму. Це викликало занепокоєння у багатьох, особливо в освічених колах, де глобальну інтеграцію вже давно розглядають як вимогу розумної політики та моральної порядності. І голосування Великої Британії за вихід із Європейського Союзу та риторика «Америка передусім», що лунає з Вашингтона, здається, провіщають повернення до примітивнішого етапу в історії, коли розпалювання війни та расизм висловлювали відкрито і це визначало політичний порядок денний країни. Побоюючись гіршого, громадські діячі, журналісти й учені досить різко засуджують повернення націоналізму в американське та британське суспільне життя.

Націоналізм, однак, не завжди вважали тим злом, про яке говорить сьогоdnішній суспільний дискурс. Ще кілька десятиліть тому націоналістична політика зазвичай асоціювалася із широтою поглядів і великодушністю. Прогресисти розглядали «Чотирнадцять пунктів» Вудро Вільсона та Атлантичну хартію Франкліна Рузвельта і Вінстона Черчилля як маяки надії для людства — і якраз через те, що їх вважали виявом націоналізму, який обіцяв національну незалежність і самовизначення поневоленим народам у всьому світі. Консерватори від Тедді Рузвельта до Двайта Айзенгавера так само говорили про націоналізм як про позитивне благо, і свого часу консерватори вітали Рональда Рейгана та Маргарет Тетчер за «новий націоналізм», який ті

принесли в політичне життя. В інших країнах державні діячі, як-от Махатма Ганді чи Давид Бен-Гуріон, очолювали націоналістичні політичні рухи, які здобували загальне захоплення та повагу, оскільки вели свої народи до свободи¹.

Звичайно, чимало державних діячів та інтелектуалів, які прийняли націоналізм декілька поколінь тому, знали дещо про цю тему і не просто намагалися відкинути нас до примітивнішого етапу нашої історії, до розпалювання війни та расизму. Що ж тоді вони бачили в націоналізмі? Спроб відповісти на це питання, чи то в публічних колах, чи в академічному середовищі, було на диво мало.

Моя біографія, власне, дає мені змогу глибше розглянути суть питання. Я був єврейським націоналістом, сіоністом, усе своє життя². Як і більшість ізраїльтян, я успадкував цей політичний погляд від своїх батьків та дідів. Мої родичі прибули до єврейської Палестини в 1920-х і на початку 1930-х років, щоб створити там незалежну єврейську державу. Їм це вдалося, і я прожив більшу частину свого життя в країні, яку заснували і якою — переважно — донині керують націоналісти. За весь цей час я дізнався про дуже багатьох націоналістів, зокрема громадських діячів та інтелектуалів як з Ізраїлю, так і з інших країн. І хоч не всі вони, так би мовити, припали мені до смаку, загалом це люди, якими я глибоко захоплююся — за їхню відданість і мужність, здоровий глузд і моральну порядність. Їхній націоналізм — це не якась незбагненна політична хвороба, що періодично захоплює країни без вагомої причини та з марною метою, як, здається, думає сьогодні багато хто в Америці та Британії. Натомість це звична політична теорія, на якій вони були виховані, теорія того, як має бути влаштований політичний світ.

Про що йдеться в цій націоналістичній політичній теорії? *Націоналізм*, на якому я виріс, — це засаднича думка, згідно з якою світом керують найкраще тоді, коли нації спроможні визначити власний незалежний шлях, розвиваючи власні традиції і дбаючи про власні інтереси без будь-якого втручання. Він протистоїть імперіалізму, який прагне забезпечити мир і процвітання у світі за допомогою максимального об'єднання людства під єдиним

політичним режимом. Я не вважаю аргументи на користь націоналізму однозначними. Можна зібрати міркування на користь кожної з цих теорій. Але чого не можна зробити без спантеличення, то це уникнути вибору між двома позиціями: ви або в принципі підтримуєте ідею міжнародного уряду чи режиму, який нав'яже свою волю підвладним націям, коли його офіційні особи вважають це за потрібне, або ж вважаєте, що країни мають бути вільні визначати власний курс, якщо такого міжнародного уряду чи режиму немає³.

Ця дискусія між націоналізмом та імперіалізмом знову набула гострої актуальності після падіння Берлінського муру в 1989 році. Боротьба з комунізмом тоді вже завершилася, і західні лідери почали мізкувати над двома великими імперіалістичними проектами: Європейським Союзом, який поступово звільняє країни-члени від багатьох повноважень, що зазвичай асоціюються з політичною незалежністю, і проектом установа-лення американського «світового порядку», в якому країни, що не дотримуються міжнародного права, будуть примушені це робити, головню за допомогою американської військової могутності. Хоч їхні прихильники й не люблять такої назви, але ці проекти імперіалістичні. З двох причин. По-перше, їхня мета полягає в тому, щоб вивести процес ухвалення рішень із рук незалежних національних урядів і передати його до рук міжнародних урядів або органів. І, по-друге, як можна одразу побачити з літератури, створеної особами та установами, що підтримують такі починання, вони свідомо є частиною імперіалістичної політичної традиції, черпаючи своє історичне натхнення з імперій — Римської, Австро-Угорської та Британської. Наприклад, аргумент Чарльза Краутгаммера на користь американського «всесвітнього панування», що з'явився одразу після завершення Холодної війни, закликає Америку створити «надсуверена», який керуватиме постійним «знецінюванням... поняття суверенітету» для всіх націй на землі. Краутгаммер використовує латинський термін *pax Americana* («американський мир») для опису цього бачення, посилаючись на образ Сполучених Штатів як нового Риму: так само як Римська імперія нібито встановила

paх Romana (або «римський мир»), що гарантував безпеку та спокій для всієї Європи, Америка тепер гарантуватиме безпеку та спокій для цілого світу⁴.

Цей розквіт імперіалістичних політичних ідей і проєктів у попередньому поколінні мав спровокувати гостру дискусію між націоналістами та імперіалістами про те, як має бути влаштований політичний світ. Але ще донедавна таких обговорень здебільшого уникали. З 1990 року, коли партія Маргарет Тетчер скинула її за висловлення сумнівів щодо Європейського Союзу, практично ніхто із впливових осіб ні в Америці, ні в Європі не виявляв великого інтересу до боротьби із широким баченням, на якому ґрунтувалися ці подвійні проєкти побудови імперії⁵. Така дивовижна однотайність дала змогу і Європейському Союзу, й американському «світовому порядку» рухатися вперед, не викликаючи запеклих публічних дебатів.

Водночас політичні та інтелектуальні представники цих проєктів, як і раніше, чітко усвідомлювали, що європейцям може не сподобатися перспектива відродженої «Німецької імперії», навіть такої, якою номінально керували б із Брюсселя. Вони також пам'ятали, що американці часто відкидали ідею «американської імперії». Як наслідок, майже у всіх публічних дискусіях щодо цих зусиль панувала туманна новомова, пронизана такими евфемізмами, як «новий світовий порядок», «дедалі тісніший союз», «відкритість», «глобалізація», «світове управління», «об'єднаний суверенітет», «порядок, заснований на правилах», «міжнародна юрисдикція», «міжнародна спільнота», «ліберальний інтернаціоналізм», «транснаціоналізм», «американське лідерство», «американське століття», «однополярний світ», «незамінна нація», «гегемон», «субсидіарність», «гра за правилами», «правильний бік історії», «кінець історії» тощо⁶. Усе це тривало ціле покоління — доки значення цих фраз на решті стало зрозумілим широкій громадськості, а наслідки ми побачили на власні очі.

Чи вийде сплеск націоналістичних настроїв у Британії та Америці врешті-решт на краще, наразі невідомо. Але, мабуть, з одним ми всі точно погодимося: час пустих балачок минув.

Дискусія між націоналізмом та імперіалізмом уже почалася. Імперіалізм і націоналізм — грізні й протилежні ідеї, які боролися одна з одною в минулому і старий конфлікт між якими відновився в наш час. Кожен із цих поглядів заслуговує на те, щоб обдумати його уважно і з належною повагою, зокрема говорити про нього прямими недвозначними словами, щоб ми всі, власне, розуміли, про що говоримо. Сподіватимемося, що ця дискусія, яка так давно назріла, пройде водночас у спосіб відвертий, аргументований та зрозумілий.

Я написав цю книжку, щоб викласти причини, з яких люди дотримуються націоналістичних поглядів⁷. В інтересах зробити внесок у максимально чітку та зрозумілу дискусію я розцінюватиму «глобалізм» як те, чим він, очевидно, є, — різновидом старого імперіалізму. І так само я не витрачатиму часу на те, щоб причепурити націоналізм, називаючи його «патріотизмом», як це робить сьогодні багато хто в колах, де націоналізм вважають чимось непристойним⁸. Зазвичай *патріотизм* витлумачують як любов людини до своєї незалежної країни або відданість їй. Термін «*націоналізм*» можна також уживати, наприклад, тоді, коли ми говоримо про Мадзіні як про італійського націоналіста чи про Ганді як націоналіста індійського. Проте націоналізм може бути й чимось більшим. Як я вже сказав, існує давня традиція вживання цього терміна на позначення теорії найкращого політичного ладу, тобто антиімперіалістичної теорії, яка прагне створити світ вільних і незалежних націй. Саме так я буду використовувати його в цій книжці.

Якщо розглядати події у світлі цього давнього протистояння між двома непримиренно протилежними поглядами на політичний порядок, уся тема стає набагато легшою для розуміння, і може виникнути змістовніша розмова.

Моя аргументація така:

У першій частині книжки — «Націоналізм і західна свобода» — я пропоную базову історичну схему для розуміння конфронтації між імперіалізмом і націоналізмом у тому вигляді, як вона розвивалася в країнах Заходу. Я подаю відмінність між політичним ладом, що базується на *національній державі*, яка

прагне панувати лише над однією нацією, і тим, метою якого є забезпечити мир і процвітання, об'єднавши людство під єдиним політичним режимом, який є *імперською державою*⁹. Це розрізнення посідає центральне місце в політичній думці Єврейської Біблії (або «Старого Завіту»), а на хвилі Реформації воно надихнуло на відмову від влади Священної Римської імперії такі національні держави, як Англія, Нідерланди та Франція. Так розпочався чотирьохсотлітній період, протягом якого народи Західної Європи та Америки жили в умовах нової протестантської побудови політичного світу, у якому національну незалежність і самовизначення стали розглядати як фундаментальні принципи. Ці поняття справді стали вважати одними з найцінніших людських надбань і основою всіх наших свобод. Порядок незалежних націй уможливив різноманітні форми самоврядування, релігії та культури у «світі експериментів», що пішло на користь усьому людству.

Навіть під час Другої світової війни багато хто вважав, що принцип національної свободи є ключем до справедливого, різноманітного та відносно мирного світу. Але Гітлер усе це змінив, і сьогодні ми живемо в добу наслідків, коли спрощений, раз у раз повторюваний наратив стверджує, що «націоналізм став причиною двох світових воєн і Голокосту». І хто, власне, захоче бути націоналістом, якщо націоналізм означає підтримку расизму і кровопролиття неймовірних масштабів?

Націоналізм заплямував себе, вчинивши найбільше зло нашої епохи, тож не дивно, що старі переконання на користь національної незалежності поступово ослабли і, зрештою, їх навіть дискредитували. Сьогодні багато хто став вважати глибоку особисту відданість національній державі та її незалежності чимось не лише непотрібним, а й морально підозрілим. Вони більше не вважають національну прихильність і традиції надійною основою для визначення законів, за якими ми живемо, для регулювання економіки та ухвалення рішень щодо оборони та безпеки, для встановлення суспільних норм щодо релігії та освіти або для вирішення того, кому в якій частині світу жити. Новий світ, який вони собі уявляють, — це світ, де ліберальні теорії верховенства

права, ринкової економіки та прав особистості — всі вони розвивалися у внутрішньому контексті національних держав, таких як Велика Британія, Нідерланди та Америка, — сприймають як універсальні істини і вважають належним підґрунтям для міжнародного режиму, який зробить незалежність національної держави непотрібною¹⁰. Інакше кажучи, запропоновано нову «ліберальну імперію», яка прийде на зміну старому протестантському ладові, заснованому на незалежних національних державах. Це імперія, яка має врятувати нас від зла націоналізму.

Але чи правильно описали прихильники нового імперіалізму, що таке націоналізм і звідки він бере початок? Чи мають вони рацію, приписуючи націоналізму найбільше зло минулого століття? І чи є достоту правильним рішенням оновлений імперіалізм?

На мій погляд, усе це видається вкрай сумнівним. Тож у частині другій — «Доводи на користь національної держави» — я виступаю за те, щоб вважати світ, заснований на незалежних національних державах, найкращим політичним порядком, показуючи в процесі, чому ми повинні відкинути імперіалізм, який зараз так сильно в моді. Ця частина книжки пропонує філософію політичного ладу, засновану на порівнянні трьох відомих нам із досвіду протилежних способів організації політичного світу: порядку племен і родів, який характерний практично для всіх додержавних суспільств; міжнародного порядку під імперською державою; порядку незалежних національних держав.

Нещодавні спроби порівняти «глобалістський» політичний лад зі світом національних держав були зосереджені на запропонованих економічних і безпекових перевагах єдиного правового режиму для всього світу. Але згідно з поглядом, який я тут захищаю, аргументи, що ґрунтуються на економіці та безпеці, є надто вузькими, щоб дати адекватну відповідь на питання про найкращий політичний устрій. Насправді багато чого з того, що відбувається в політичному житті, спричинене турботами, які виникають через нашу належність до таких колективів, як родини, племена та нації. Люди народжуються в таких колективах або долучаються до них пізніше в житті, й поєднують їх

міцні зв'язки взаємної відданості між їхніми членами. По суті, ми починаємо розглядати ці колективи як невіддільну частину себе. Багато, якщо не більшість політичних цілей випливають із відповідальності чи обов'язків, які ми відчуваємо не перед собою як індивідами, а перед розширеним «я», що містить у собі нашу родину, плем'я чи націю. Сюди належить турбота про життя та майно членів колективу, якому ми віддані. Але нас, окрім цього, сильно мотивують спільні турботи, які не є фізичними в цьому сенсі: потреба зберегти внутрішню згуртованість родини, племені чи нації, а також потреба зміцнити їхню унікальну культурну спадщину й передати її наступним поколінням.

Ми не можемо точно описати ці виміри політичної мотивації людини з погляду бажання людини захистити своє життя, особисту свободу та власність. Насправді кожен з нас хоче й потребує ще чогось, що я пропоную назвати *колективним самовизначенням*, — свободи родини, племені чи нації. Це та свобода, яку ми відчуваємо, коли колектив, якому ми віддані, набирає сили і розвиває ті особливі якості та характеристики, які надають йому неповторного значення в наших очах.

У ліберальній політичній традиції прагнення до такого політичного самовизначення і потребу в ньому зазвичай розглядають як примітивні й необов'язкові. Передбачається, що з настанням сучасності люди звільняються від таких мотивацій. Але я стверджуватиму, що насправді нічого такого не відбувається. Британські й американські концепції індивідуальної свободи не є універсаліями, які кожен може одразу збагнути й захотіти, як про це часто заявляють. Вони самі є культурним надбанням тих чи інших племен і народів. Американці чи британці, які прагнуть поширити ці концепції в усьому світі, надалі висловлюють споконвічне прагнення до колективного самовизначення, яке спонукає їх бажати бачити, як їхня культурна спадщина зростає в силі та впливі — навіть якщо це означає знищення спадщини інших, тих, хто, можливо, інакше оцінює ситуацію.

Моя аргументація вказує на низку вирішальних переваг організації політичного світу навколо незалежних національних держав. Серед іншого я припускаю, що порядок національних

держав пропонує найбільшу можливість колективного самовизначення; що він прищеплює огиду до завоювання чужих країн і відчиняє двері для терпимості до різноманітних способів життя; також він установлює життя надзвичайно продуктивної конкуренції між націями, оскільки кожна прагне досягти максимального розвитку своїх здібностей і здібностей своїх окремих членів. Крім того, я вважаю, що могутня взаємна відданість, яка лежить в основі національної держави, дає нам єдину відому основу для розвитку вільних інститутів та особистих свобод.

Ці та інші міркування свідчать про те, що світ незалежних національних держав є найкращим політичним ладом, до якого ми можемо прагнути. Однак це не означає, що ми маємо підтримувати загальне право на самовизначення, як пропонував Вудро Вільсон. Не всі з тисяч народів світу, позбавлених державності, можуть або будуть мати політичну незалежність; тож яке місце має посісти засада національної незалежності у справах націй? Я завершую другу частину розглядом того, якою може бути релевантність порядку національних держав для міжнародної арени в реальному світі, де політична незалежність не може бути застосована завжди і скрізь.

Найпоширеніший аргумент проти націоналістичної політики полягає в тому, що вона заохочує ненависть і нетерпимість. І в цьому, безсумнівно, є частка правди: в кожному націоналістичному русі можна знайти людей, які є ненависниками і фанатиками. Але який висновок із цього факту ми повинні зробити? На мій погляд, його значення послаблюється усвідомленням того, що універсальні політичні ідеї — ті, що є такими виразними, наприклад, у Європейському Союзі, — здається, незмінно породжують ненависть і фанатизм принаймні такою ж мірою, як і націоналістичні рухи. У третій частині, «Антинаціоналізм і ненависть», я досліджую це явище, порівнюючи ненависть між національними чи племінними групами, що ворогують і відчувають взаємну загрозу, з ненавистю, яку прихильники імперіалістичних чи універсалістських ідеологій відчувають до національних або племінних груп, які відмовляються прийняти їхні заяви про те, що вони несуть світові порятунок

і мир. Найвідомішим прикладом ненависті, породженої імперіалістичними або універсалістськими ідеологіями, є, мабуть, християнський антисемітизм. Але іслам, марксизм і лібералізм цілком довели свою здатність розпалювати таку ж запеклу ненависть до груп, сповнених рішучості чинити опір універсальним доктринам, які ті пропонують. Насправді я припускаю, що ліберально-імперіалістичні політичні ідеї стали одними з найпотужніших чинників розпалювання нетерпимості й ненависті в сьогоднішньому західному світі. Саме собою це не є рекомендацією для націоналізму. Але це свідчить про те, що ненависть може бути властивою політичним рухам загалом і що суперечку між націоналізмом та імперіалізмом слід вирішувати на інших підставах.

У висновку під заголовком «Чеснота націоналізму» я пропоную кілька коротких зауваг про зв'язок між націоналізмом і особистим характером. Усе життя мені доводилося чути про те, що націоналізм розбещує людську особистість. Це думка, яку я чув від християн і мусульман, лібералів і марксистів; усі вони вважають націоналізм пороком, оскільки він намагається звести бар'єри між людьми, тимчасом як ми повинні їх руйнувати. Моє ж розуміння інакше. У батьківському домі мене навчили, що бути націоналістом — це чеснота. Я пояснюю, як це так може бути, показуючи, що орієнтація на порядок незалежних націй може прокласти шлях до певних позитивних рис характеру, яких важче, якщо не неможливо, досягти, доки людина залишається відданою мрії про імперію.

Залишається багато невизначеності щодо точного шляху, яким піде відроджений націоналізм у Великій Британії, Америці та інших країнах. Однак, хоч би в який бік подув політичний вітер, безсумнівно, що розлом, виявлений у центрі суспільного життя країн Заходу, не зникне. Країни перебудовують свою політику вздовж цього розлому, відокремлюючи тих, хто хоче зберегти старі націоналістичні основи нашого політичного світу, від освічених еліт, які тією чи іншою мірою стали відданими майбутньому згідно з імперським порядком. Тому-то навряд

чи сьогодні можна знайти тему, більш гідну пильної уваги, ніж питання про націоналізм та імперіалізм.

Розглядаючи цю тему, я буду використовувати й розвивати такі політичні поняття, як *нація, імперія, незалежність, національна свобода, самовизначення, лояльність, плем'я, традиція і толерантність*. Деякі з цих термінів здаються трохи застарілими, але я попрошу читачів проявити до цього терпеливість. Це правда, що останніми роками ці та пов'язані з ними концепції значною мірою відійшли на другий план на користь дискурсу, який прагне зрозуміти політичні проблеми майже цілковито з погляду *держави, рівності, особистої свободи, прав, згоди і раси*. Але це обмеження в нашому політичному баченні саме собою належить до основних труднощів, з якими ми сьогодні стикаємося. Політичний світ не можна звести до цих термінів, і спроба зробити це викликає сліпоту в найважливіших сферах — сліпоту, а відтак дезорієнтацію, коли ми маємо справу з явищами, все ще цілком реальними, навіть якщо ми їх більше не бачимо. Ширший діапазон політичних концепцій, оновлених для використання в теперішній час, може багато зробити для відновлення повного спектра нашого бачення й подолати збентеження, яке нас охопило. Коли ми починаємо чіткіше бачити дороги, нам стає простіше вирішити, яку з них обрати.

Частина перша

НАЦІОНАЛІЗМ І ЗАХІДНА СВОБОДА

Два бачення світового порядку

Політика західних держав століттями характеризувалася боротьбою між двома протилежними баченнями світового ладу: ладом вільних і незалежних націй, кожна з яких прагне політичного блага відповідно до власних традицій і розуміння, і ладом народів, об'єднаних єдиним режимом права, який проголошувала й підтримувала єдина наднаціональна влада. В останні покоління перше бачення представляли такі країни, як Індія, Ізраїль, Японія, Норвегія, Південна Корея, Швейцарія і, звісно, Велика Британія, на хвилі її повернення до незалежності. Другого бачення дотримується більша частина керівництва Європейського Союзу, яке підтвердило свою відданість концепції «дедалі тіснішого союзу» народів у Маастрихтському договорі 1992 року й відтоді розпочало впровадження законів та валюти ЄС у більшості країн-членів, вимагаючи також вільного переміщення населення між більшістю держав-членів¹¹. Сполучені Штати, з часів свого заснування віддані ідеалові незалежної національної держави, здебільшого змогли зберегти цей характер аж до Другої світової війни. Але перед лицем конкуренції з Радянським Союзом, особливо після закінчення Холодної війни, вони відхилилися від цієї моделі національної незалежності й дедалі більше прагнули встановлення всесвітнього правового режиму, щоб засобами американської потуги нав'язувати його всім країнам¹².